

S kučo
smo
začnili
str. 3

Što je
bio
Jožef
Sakovič?
str. 6

Porabje

ČASOPIS ZVEZE SLOVENCEV NA MADŽARSKEM

Monošter, 23. aprila 1992. Leto II, št. 8. Cena 10 forintov

In diletanti.

Tudi v prejšnjem režimu so bili ljudje, ki so se najbolj izkazali s pisanjem anonimnih pisem. In tudi v naslednjem bodo. Zakaj naj jih ne bi bilo torej tudi dandanes.

Tudi v prejšnjem režimu so bili diletanti. In tudi v naslednjem bodo. Zakaj naj jih ne bi bilo torej tudi dandanes.

Pa vendarle je bistvena razlika med takratnimi anonimneži, diletanti in sedanji mi. Prej so bili v glavnem zlonamerni, dandanašnji pa že kar popadljivi. Čeprav gre velikokrat za iste ljudi. Gre za ljudi, ki radi ribarijo v kalnem. Zmedene politične spremembe jim kar ustrezajo. Svoje prirojeno diletantstvo skušajo zdaj opravičevati s tem, češ da v prejšnjem režimu niso prišli do besede.

Še lani se je zgodilo, da me je nekdanji opekarniški električar sredi ceste v slovenščini nadrl, kako da je razočaran, ker je v eni prvih številkih Porabja objavljena tista čudna teorija tistega profesorja iz Ljubljane, da smo porabski Slovenci Slovenci, ne pa Vendi. Medtem ko je resnica, je dejal v slovenščini, da smo mi v Porabju Vendi. Ker se mi na samo veliko soboto — dan veselja, ker je Kristus ravnokar vstal od mrtvih — ni dalo prepirati, sem mislil, da ga najlaže odpravim, če se bom skliceval na strokovno avtoriteto: "Poslušaj, dragi prijatelj, "tisti" univerzitetni

profesor pa menda ja pozna te stvari bolje kot ti, ki ne misliš . . ."

Kje pa!

Kaj?! No, potem pa adio!

Pred leti me je neka druga bistra porabska glava dolgo časa gnjavila, češ da smo mi porabski Slovenci pravzaprav Slovaki. Svojo teorijo mi je dokazoval s tem, da so določene besede iste ali podobne v porabščini in slovaščini. Ko sem mu vljudno — prišel je prav iz glavnega mesta Madžarske! — momljal nekaj, češ da so si pač slovanski jeziki nas-

ANONIMNEŽI

ploh podobni in po tej logiki je porabščina lahko tudi poljščina, ruščina, hrvaščina itd. Dober mož je bil pripravljeno na vse, zato je rekel, da gre za neizpodbitno dejstvo, saj je na Slovaškem neka vas, ki se ravno tako imenuje Sakalovci kot v Porabju . . . Nekoliko manj vljudno od nelagodja sem mu zastavil vprašanje: Ali so potemtakem tudi Madžari Indijci, ker je v Indiji zvezna država Bihar, na Madžarskem pa županija Bihar? In razmišljal o tem, kaj nam je že svojčas sijajni

profesor (akademik) Bezljaz razlagal o ljudski etimologiji . . .

Oče slovaške teorije je sicer vrli starejši porabski Slovenec, ki se je pred desetletji preselil iz svoje rojstne vasi v Budimpešto, v velemesto, kjer se je verjetno veliko srečeval s pametnimi ljudmi, ker je bil dolga leta — vratar medicinskega internata.

Pred kratkim je madžarski časopis Vas Népe objavil pogovor z Judito Pavel, hčerjo Avgusta Pavla, velikega slavista, pesnika, etnolo-

ga, kulturnega organizatorja, da ne naštevam. In sicer ob priložnosti, ko so na Cankovi, v Pavlovi rojstni vasi, odprli spominsko sobo. Kmalu potem je prispela v uredništvo dopisnica, na kateri pisec v madžarščini naproša redakcijo, naj ne objavlja dolgočasnih člankov o Pavlu. "Človek, ki se v vašem članku imenuje znanstvenik, sploh ni bil nikakršen znanstvenik. Ogromno takih ljudi je živelo in živi v naši županiji, ki bi si prej zaslužili, da bi pisali o njih. Lep pozdrav! Tisti, ki bolj realno vidijo stvari kot vaši novinarji."

Teh nekaj vrstic je napisanih v zelo slabi madžarščini. Ali jo je spadal nešolan, da ne rečem primitiven Madžar, ali pa kak porabski Slovenec, da ne rečem kakšen. Vseeno, kateri koli je bil le jaz si ne morem predstavljati, kaj omenjene ljudi spodbuja, da se lotevajo Avgusta Pavla, kulturnika evropskega kova, Ne vem natančno, koliko "takih ljudi" je živelo v županiji v Pavlovem času, ampak danes praktično ni nobenega takega". Niti približno.

Kot veliko anonimnih pisem, je tudi to napisano s strojem, z veliko popravki, in kljub popravkom z mnogimi napakami. Pri pošiljatelju je natipkano: Kohari Abraham. Dopisnica je seveda kljub temu anonimna. In to ne v prvi vrsti zaradi tega, ker takega priimka menda po vsej Madžarski ni.

Četudi bi se pisec teh vrstic podpisal s svojim pravim imenom in priimkom, bi ostal in bo ostal za vedno — anonimnež.

Francek Mukič

SLOVENCALI VENDI?

Z velikim zanimanjem sem prebral članek predsednika Zveze Slovencev na Madžarskem, Jožeta Hirnoka, ki je izšel v Porabju 21. marca 1992. Nisem bil preveč presenečen nad prebranim, toda znova sem doživel razočaranje. Katedra za slovenski jezik in književnost že dalj časa s posebno pozornostjo spremlja spore strokovnjakov in nestrokovnjakov o tem vprašanju.

Toda ali je vredno o tem diskutirati? Ali je cilj vsega tega zadnje čase tako moderno diskutiranje "za vsako ceno"? Ali morda lebdí pred člankarji prikazovanje prizadevanja za drugačnost?

Ali je smiselno drobiti že dokaj oblikovano enoto male narodnosti? Končno so dobili na Madžarskem živeči Slovenci take voditelje, kot so jih zaslužili, in ki jih je vredno podpirati. Prav zato razumem njihovo zaskrbljenost in skrb. Zlasti tedaj, ko je hotel v bližnji preteklosti neki avtor članka s številkami dokazati, da je Slovencev in Hrvatov čedalje manj. Upam, da se njegove trditve ne bodo nikoli uresničile! Tudi sicer so podatki statističnega urada za ljudsko štetje zelo razlikujejo od vprašanja narodnostne biti in zavesti.

Zakaj se pravzaprav lotevam tega vprašanja. In sploh, kaj se me kot Hrvata tičejo Slovenci? To vprašanje so mi že večkrat zastavili, čeprav ne neposredno. Res je, da nisem zrasel v lepi porabski pokrajini, a izhajam iz kraja na tej strani Mure, kjer slovanska beseda nikoli ni bila tuja. Med mojo materinščino in slovenskim jezikom je tako malo razlik, da ju je celo Fran Miklošič jemal kot en jezik. Tudi sam ne delam nobenih takih razlik, ki bi me ločevale od Slovencev. Pri meni vedno prevladuje čustvo.

Škoda, da načrtovana zveza Vendov ne namerava pristati na čustveno skupnost s tistimi, h katerim dejansko spada. Neenotnost in razdrobljenost nikomur ne koristi, ne Slovencev ne "Vendov", ki mislijo, da so kaj drugega. Upam, da se bodo še premislili, saj jih tu v tej slovenski skupnosti zelo potrebujejo. Brez njih bi bili vsi mi revnejši.

Preteklosti nas je hotel marsikdo deliti, ne poskušajmo zdaj take delitve izvajati sami nad sabo. Slušatelji in predavatelji Katedre za slovenski jezik in književnost so za enotnost Slovencev.

dr. Karel Gadanyi,
predstojnik Katedre za slovenski
jezik in književnost

Na obisku pri dr. Konkolyu, sombotelskem škofu, smo zvedeli, da bi bil najbolj vesel, če bi se kateri od Porabcev izšolal za župnika in se vrnil domov.

Informacija o možnostih študija v Republiki Sloveniji

Ministrstvo za šolstvo in šport že od leta 1976 dalje štipendira študente iz zamejstva ter potomce slovenskih izseljencev v srednjih šolah, predvsem pa so štipendije namenjene študiju na višjih in visokih šolah v Sloveniji.

V letošnjem šolskem letu štipendiramo 23 študentov iz Tržaške pokrajine, 10 študentov iz Koroške, 9 iz Porabja ter 18 otrok izseljencev.

V tej kratki informaciji bi radi opozorili predvsem na možnosti in razmere za študij v Republiki Sloveniji. Jugoslavija in Madžarska sta v letu 1981 sklenili in ratificirali Sporazum o vzajemnem priznavanju enakovrednosti šolskih spričeval in diplom. S tem je bila dana pravica do nadaljnjega izobraževanja na katerikoli šoli srednje stopnje, višji in visoki šoli oz. umetnostni akademiji ter pravica do pridobitve stopnje magistra znanosti v obeh državah. Navedeni sporazum velja tudi po osamosvojitvi Republike Slovenije. Če se bosta Republika Slovenija in Republika Madžarska dogovorili za sklenitev novega sporazuma, bomo vladi Republike Madžarske predlagali, da se ohrani doseženo soglasje.

Drugi pogoji in možnosti za študij v Sloveniji so naslednji:

— Študentje iz zamejstva lahko dobijo štipendijo Ministrstva za šolstvo in šport, če k prošnji priložijo priporočilo Zveze Slovencev na Madžarskem.

— Študentje iz zamejstva

imajo prednost pri sprejemu v študentske domove.

— Študentje iz zamejstva imajo na podlagi Programa o sodelovanju na področju kulture, izobraževanja in znanosti med vlado Republike Slovenije in vlado Republike Madžarske (ki se trenutno obnavlja) pravico do enoletne priprave na študij (izboljšanje znanja slovenskega jezika z izpitom).

— Poleg vseh drugih študijskih smeri imajo študentje iz zamejstva na podlagi zgoraj navedenega programa pravico do študija slovenskega jezika na Pedagoški fakulteti v Mariboru (sporazum med Univerzo v Mariboru — Pedagoško fakulteto in Visoko učiteljsko šolo v Sobotelu).

— Zamejski študentje ne opravljajo sprejemnih izpitov za vpis na višje in visoke šole, razen za študij medicine in stomatologije (vendar tudi po drugačnih kriterijih — v začetku julija), kot vsi drugi pa morajo opraviti preskus nadarjenosti na umetniških smereh — roki so v juniju ali juliju (Akademija za likovno umetnost,

Akademija za glasbo, Akademija za gledališče, radio, film in televizijo, arhitekturo) ter na Fakulteti za šport.

Kandidati, ki v šolskem letu 1992/93 želijo študirati v Republiki Sloveniji in so jim potrebne dodatne informacije o študiju, naj se niso ali po telefonu obrnejo na Ministrstvo za šolstvo in šport, 61000 Ljubljana, Župančičeva 6 (na ime Zoran Verovnik ali Andrej Kotnik, telefon 61/154-208), pojasnila in navodila kandidatom za prijavo in vpis v začetne letnike višjih in visokih šol in katalog znanj z opisom sprejemnega postopka za vpis na medicino in stomatologijo pa lahko dobijo pri gospodu Janezu Kerčmarju, slovenskem svetovalcu v Porabju.

Vsem letošnjim maturantom želimo uspešno maturo ter ustrezno izbiro nadaljnje študijske poti.

Ministrstvo za šolstvo in
šport
Republike Slovenije

Sporazum o novih mejnih prehodih MADŽARSKA IMA DENAR LE ZA EN PREHOD

Na seji komisije za mednarodne odnose slovenske skupščine so obravnavali osnutek Sporazuma med republiko Slovenijo in republiko Madžarsko o odprtju novih mejnih prehodov na skupni državni meji. Slovenska stran v sporazumu predlaga pet novih cestnih prehodov, in sicer: Martinje-Gornji Senik, Pince-Tornyszentmiklós, Kobilje-Nemesnép, Prosenjakovci-Magyarszombatfa in Markovci-Verica. Med tistimi prehodi, o katerih je bilo doslej največ povedanega in napisanega, je prehod med Gornjim Senikom in Martinjem, nova pobuda pa je prehod Markovci-Verica.

Toda naj gre za stare pobude ali nove želje, po informacijah, ki smo jih slišali na seji komisije za mednarodne odnose, ima Madžarska denar le za en mejni prehod, za prehod Gornji Senik-Martinje. Ta bi naj bil odprt v prvi polovici letošnjega leta, na to pa bi začeli pripravljati odprtje prehoda med Pincami in Tornyszentmiklosem. Na seji je bilo sicer rečeno, naj bi slovenska

stran zahtevala hkratno odprtje obeh prehodov, vendar so se vseeno dogovorili, da bi s tem škodovali predvsem porabskim Slovencev. Kdaj bodo prišli na vrsto predlogi, ni znano, kajti zdaj ne gre za pripravljenost ali nepripravljenost ene ali druge strani, marveč za to, ali je na voljo denar za postavitev objektov in plačevanje delavcev na mejnem prehodu. Vsaj tako zagotavlja madžarska stran, ki je s Slovenijo pripravljena podpisati sporazum o novih mejnih prehodih.

Madžarska seveda ima svoj račun (o tem ni bilo govora na seji) o odpiranju novih mejnih prehodov. Za nove prehode z Avstrijo, na katerih je dosti potnikov, ni težko najti denarja, medtem ko pri prehodih s Slovenijo ne računa z večjim prometom, zato bodo počakali na lepše čase. Upajmo, da tak račun ne bo odločal tudi o prehodu med Gornjim Senikom in Martinjem.

eR

KALENDAR (16)

SAKALOVCI I ŠTEVANOVCI - 1883

Nej daleč od Dolenjoga Sinika, na brejgi stogi ves Sakalauvci — piše Anton TRSTENJAK. Da je v Sakalauvce prišo, je žipan Števan Orehovec ranč svojo ižo zido. Targé padaške so ma pomagali. Orehovec je pripovedal, ka majo v vési šaulo, pa lidgé lepau gučijo slovenski, vogrski ranč ne vejo. Žipan se je taužo, ka Slovence na Vogrskom nemajo pravice. Dugo sta se eške pogučavala. Po tistom pa je gospaud TRSTENJAK po bregaj odišo ta prejk v STEVANOVCE.

vogrski gučati. Malo so se v šauli navčili, največ pa v leti, da so s svojim očom na Vogrsko ojdli mlatit pa kosit.

Podnek je būu, da je gospaud TRSTENJAK prišo v Števanovce. Ižini rauri pa so se nej kadili, tak ka je brodo, ka tam vertinje ne kūjajo obed. Pa tak je tō bilau. Podnek so nej kūjale. Vertinje so že zrankma skūjale zajtrik, obed pa večerdjo.

Samo ženske pa mali mlajši so doma bili. Moški pa vekši mlajši so na Vogrskom delali. V Števanovci

*Števanovci se razprostirajo po
hrubek — mejijo tu na istočko z Možjuri.
V to župnjo spadajo vsi: Štefanovci (nam. Stefanovci), moš. Dobrušfalva,
mčina 315, Štefanovci, Štefanovci, Štefanovci,
Otkovci (moš. Böngölén, Otkovci so vsim
na prebivalcu, le v dolnjih krajih parovo Otkov-
ci), Urtlovci (moš. Orfalva, prid.
andouški), Verice (moš. Parnise,
Vericeanci, veričke, veričke divojke,
veričke junaki), Sokolovci (moš. Szekony,
jelu), Slovenska pes (nam. Munkeschloaf,
moš. Sötöfalva.*

Gda je v ves prišo, je včasik na pamet zou, ka tam ovak gučijo, kak na Gorenjom i Dolenjom Siniki. Najbole se ma je čūdno vidlo, ka dostakrat gučijo reč "ge". "Čena si gé? Makušina se gé." V ŠTEVANOVCI so poznali šego, ka so od Djurdjega do Ivanovoga pastirge en ko nutri v zemlau vdarili, pa pri kóli so se vsikši večer srečali. Pastirge, pa drugi vözraščeni lidgé tō — pa so pesmi spejvali. V števanovskoj šauli so se mlajši vogrski včili. Samo katekizmuš pa prirodopis so se slovenski včili. V cerkvi so slovenski spejvali, pa v včasik vogrski tō. Mlajši, najbole podje, so vsi znali

je bilau pred stau lejti dosta ločarov, kalcov, pintarov. Pintarge so škafe pa bečke redli pa so daleč odavali na senji. Būu je eške v vesi en tišlar, pa sta bila dva kovača. Dosta lūdi pa je odavalo svinje, krave, žito, pšenico, oreje, slīve, djāpka, grūške. Več kednov so nej bili doma, ka so kipūvali pa so odavali. Ženske so tō odavale: lūk, česnek, maklé, piškence, djajca, predivo, platno, cvōren. Samenje: salatinno, repino, mrkevčino, petrožino, bubritjino, lūčicino. Pa eške zmaučē, žir. V Ženavci ali v Varaši so tau vse odavali.

Marija Kozar

PORABSKE DRUŽINE

S kučo smo začnili

Velka gazdija, lejpi ram, dapa kakša je paut do tejgama? Od tauga pa malo o daržini parpovejda Kovačin Nani.

"1922. sam se narodila v Čopanca. Po hiši smo Djurvinini bili. Da sam osamnajst lejt stara bila, starištja so ma es, v Anduvca poslali. Moja mati so z Anduvac bili. Dej dak je sam austo pa sam nje mogla opravlati. Brat je starejši bijo kak dja, on je nej sto titi. Tak ka dja sam ūšla. Zaman sam djaukala, mogla sam titi, če sam stejla ali nej. Prvin je nej tak bilau kak zdaj. Baupti sam mogla. Sedem lejt sam opravlati dejdaka, čisto sama. Ka kaulak rama delo bilau, sam vse sama tanaprajla. Putejn sam nazaj ūšla v Čopanca. Tauga reda sam se spoznala z možaum. Nej na dudja je bojna vōvdarila. Mož, Karina so tū za sodaka pelali. Tak je prišo na front. Tri lejta sam nej vej dila, če živi ali nej. Da so Rusi prišli, te sam nazaj ūšla v Čopanca. Ka bi sama

Dapa nazaj priti je že bila težko bilau kak da smo vōšli, zato ka že bila granica. S kauli smo že nej mogli nazaj priti. Cejli gvant, pusaudo, postalo pa ka tarbelo smo na pleča prejk znosili. Dosta smo trpali dočas smo vse prejk parnesli. Lagvo je bilau, ka smo samo vnoči leko odli prejk meja. Te so štja spoj skrb meli granico. Če bi nas vpamet zeli, gvūšno ka bi nas tastrolili. Par pauti je stala dejdaka kuča, v tisto kučo sva se spatjivala. K kuči se je edan mali grōjnt držo, na tejn smo začnili vertivati. Sploj težko je bilau začniti. Zato ka nej pejnaza, nej seman, nika smo nej meli. Kak bi meli, da tisto malo, ka smo meli, tisto je na djesti nej dojšlo. Sreča, ka smo tiste krave, ka smo je meli na črno nazaj

leto dni smo že bujtja tōjopili. Gda je krava skotila, te smo že telko pejnaza vkraj vedli sklasti, ka smo kulkom pomagali porcija plačati. Sarmačko smo živeli, dapa veselo. Nej kak gnesdén, mladina že ne pozna tau reč ka "šparati". Sletkar, da smo vred prišli, te je že Kari tō v Varaš odo delat. Zato mam zdaj penzijo.

Z Meritja (Amerike) žlata nas ja nagučala, aj se v tauga ram spatjivamo. Štja gnesdén nam je zau, ka smo v tauga ram prišli. Za tiste pejnaze, ka smo na tauga ram pucerali, bi že v Varaša enga nauvoga leko zozidali. Če bi v Varaša bili, sakši bi osam vōr delo pa bi nikšo brigo nej meli. Zdj se pa samo mantramo, dapa nika aska nej mamo. Moj mauž je ze davnik mrau, tak ka je

Dočas, ka smo mi parpovej dali znautra, dočas sta sin Karči pa njegva žena Ani gnoj nakapala pa torila po njiva. Nej sam je sto goradaržati s tistim, ka bi parpovedjo z njimi.

paršvercali s Čopanca.

Kučo tu popravlati tarbelo, zato ka je ena stejna vō bila obarnjana. Od dauma so nikanej mogli pomagati, zato ka tam je drudji pejnaz bijo. Te je pa štja pejnaza nej leko tak mejno kak zdaj. Na spartolejt je tarbelo sejati, mi smo pa bili brezi semana.

Vejš, kak smo si pomagali?

Moj mauž je v Varaša dujan tōjopo pa ga neso prejk granice. Za tiste pejnaze je palinko tōjopo pa tōj na Vogrskom jo audo. Tau je šplau, ta-nazaj. Etak smo prišli malo do forinta. Ka smo malo mlejko pa djajca meli, tisto smo tū odali, samo aj pejnaza dobimo. Mūva sva krōj pa lūk djela. Etak je šlau tau eno leto. Za

cejla briga na sina spadnila. Moj sin, Karči nikam nej mogo titi delat, zato, ka bi doma mi žene nikanej vedle naprajti z marov. Furt smo osam krav meli pa štja mamozdjat tū. Samo, ka te je štja vrejčno bilau držati krave. Od zranka do vačera delamo, nika časa nej mamo. Zdj že drugo ne moramo delati, tau nam tarbej delati tadala, če ziveti štjemo. Dja že mlajšom dosta pomagati ne vejm, ka sam že betežna. Nej čuda, tjelko sam se mantrala v cejlo življenji. Zdj sam samo še te vesela, gda so mlajši pa vnuki kaulak mena, pravijo Nani pa že dejo na delo zato ka sam ranč te prišo, da so ograd grablali.

K. Holec

ljubljska banka

Pomurska banka d.d.
Murska Sobota

Pravi naslov
za denarne zadeve

OD SLOVENIJE...

Medtem ko v Bosni in Hercegovini divjajo prvi boji, je v Sloveniji živahno predvsem v parlamentu in vladi. Bo Peterle ostal premier ali ne? Kdaj bo prišlo do volitev?

KONSTRUKTIVNA NEZAUPNICA

Slovenska vlada je že pred nekaj tedni postala manjšinska, saj je vladajoča koalicija Demos razpadla. In kaj zdaj? Mnogi bi želeli čimprej nove volitve. Toda tudi to ne gre tako enostavno, saj je potreben dogovor strank o volilni zakonodaji. Dogovarjanje pa je zelo počasno. Prehodna rešitev je menjava vlade. Po novi slovenski ustavi pa je to mogoče le s konstruktivno nezaupnico, kar pomeni, da izgovori svoj stolček le, če je v parlamentu izvoljen nov mandatar. To pa za zdaj ni uspeli niti Marku Voljčcu niti pred kratkim notranjemu ministru Igorju Bavčarju.

PRIZNANJE ZDA

Ob notranjepolitičnem gordijskem vozlu pa gre Sloveniji nekoliko bolje v zunanji politiki. 7. aprila je prišlo še priznanje Združenih držav Amerike, nakar so Slovenijo priznale še nekatere druge države: Egipt, Izrael, Južna Koreja...

NAŠA PESEM

V Mariboru se je pred dnevi končalo tekmovanje pevskih zborov Naša pesem 92. Geslo tekmovanja, ki je bilo prvič mednarodno, je bilo Glasba, naša ljubezen. Zlato plaket so si prislužili ljubljanski madrigalisti, vokalna skupina Ave iz Ljubljane, ženski pevski zbor Rotovž iz Maribora in mešani pevski zbor Obala Koper.

Prispevek k spoznavanju slovenske manjšine v Porabju

V zborniku za zgodovino šolstva in prosvete, ki ga izdaja slovenski šolski muzej v Ljubljani, Hrvaški šolski muzej v Zagrebu in pedagoški muzej v Beogradu je bila natisnjena daljša študija dr. Renate Mejak (sodelavke Inštituta za narodnostna vprašanja v Ljubljani) Prispevki k spoznavanju slovenske manjšine v Porabju (Ljubljana) 1990).

Glede na to, da se daljše publikacije o Porabju pojavljajo na knjižnem trgu le poredko, prispevki o Porabju pa so zaradi vključenosti v obsežnejši zbornik manj dostopni širšemu krogu bralcev, želi uredništvo seznaniti svoje bralce s kratkim prikazom publikacije.

AVTORICA V UVODU POUČARJA, da je namen Prispevkov k spoznavanju slovenske manjšine v Porabju in prikazati področja, pomembna za ohranjanje slovenske manjšine, ki v preteklosti in tudi v sedanjosti niso deležna ustrežne pozornosti.

DELO JE NASTAJALO V LETIH 1988 in 89, zato je potrebno v spremni besedi opozoriti na politične reforme in procese demokratizacije madžarske družbe (zlasti v letu 1990, ko se je na Madžarskem uveljavila večstrankarska parlamentarna demokracija), ki vključujejo tudi oblikovanje nove koncepcije manjšinske politike na Madžarskem. Že v uvodu je poudarjeno, da so spremembe na politični sceni na Madžarskem razgibale življenje Slovencev v Porabju (boljše možnosti za organiziranost Slovencev, večja samozavest Slovencev, poudarjanje pomena narodnostne pripadnosti in kulturne dediščine). Pomembna novost za slovensko skupnost v Porabju je odprtost obmejnega prostora. Prihajanje in odhajanje iz Porabja je olajšano in s tem je omogočeno neovirano povezovanje z narodno matiko. Resnična odprtost Porabja bo dosežena, po avtoričinem mnenju, z odprtjem mejnega prehoda v Porabju (Gornji Senik). Na žalost te napovedi še danes niso uresničene.

V PRVEM POGlavJU SO PRIKAZANE demografske razmere v Porabju, obrobnost in stisnjenost Porabja v obmejni prostor, Porabje se je iz goste naseljene pokrajine (ob prelomu stoletja) spremenilo v redko naseljeno območje. Vzroki za te spremembe so gospodarski in politični. Največje spremembe v socialnem tkivu

Porabja so nastale v letih 1949–1960.

Različni načini zbiranja in objavljanja podatkov otežujejo natančnejši vpogled v številčno stanje pripadnikov slovenske narodne manjšine v Porabju. V besedilu so dokumentirani podatki o razlikah, ki nastajajo med kategorijami narodnostne pripadnosti, maternega jezika in ocen občinskih svetov. Zaradi neugodnih demografskih tokov in drugih spremljajočih pojavov (asimilacija) avtorica ugotavlja, da se število Slovencev v Porabju nenehno zmanjšuje.

V POGlavJU O NARODNOSTNI POLITIKI na Madžarskem so opisane bistvene značilnosti te politike v preteklosti, narodnostne pravice, vloga komisij za narodnosti in narodnostnih zvez. Avtorica ugotavlja, da je bila kljub deklarativnim izjavam partijskih in državnih organov v preteklosti in kljub številnim političnim dokumentom o položaju in pravicah manjšin praksa v nasprotju z interesi manjšin. Danes je povsem jasno, da pretekla narodnostna politika ni bila uspešna pri ohranjanju narodnostne identitete manjšinskega prebivalstva, pri rabi materinščine in razvijanju kulture.

V BESEDILU JE NAJVEČ PROSTORA NAMENJENO vzgoji in izobraževanju v Porabju kot temeljnemu dejavniku ohranjanja in razvijanja narodnih manjšin. Prikazani so izobraževalni sestavi prebivalstva v Porabju (ki je pod državno ravnijsko), razvoj manjšinskega šolstva v Porabju, predšolska vzgoja, osnovnošolsko izobraževanje (uvajanje dvojezičnega pouka), možnosti šolanja na srednjih in visokih šolah in položaj slovenskega jezika na teh šolah. Opisane so kadrovske

Materna rejč (8)

FTRGLIVI GLASI

Kak pri lidaj gestejo ništarni, ka nin neškejo delati, samo kaulivrat langajo — tisti brezi dela so nej ta kategorija! —, tak pri glasaj tō. V preminaučaj novinaj smo že pravili, ka glas h neške ostati na začetki besede. Namesto hiša pravimo iža, namesto hčer — čer ptt. Geste pa takši h tō, kak ništarni lidgé, šteri tak pravijo, ka meni je tau delo žmetno, tak ka mo ūšo inak delat, gde de leži.

Naš soglasnik h je na konci pa na srejdik reči tō takši. Pravi, ka če je "un" rejsan h gé, krepek moški, "un" de don bole j gé, lūšna deklica. Če v knjižni rejči tak pravimo, ka: smeh, greh, kruh, te po našem —smej, grej, krūj. Na srejdik rejči pa: streha — streja, suha — sūja, muha — mūja. Zaka ništarne glase ftraga gé? Glejte. Gda vi dete v blagovnico Borostánykő v Somboteli, te se vi na prvi ali drugi štuk tō vsigder s tistimi stubami tagor odpelate, na šteraj samo stati tarbej. Ranč tak so glasi tō. Malo leži je vōpovedati porabske slovenske reči: pijati, kijati, kūjati kak knjižne slovenske besede: pihati, kihati, kuhati. Depa vseposedik zato negajo tiste premične stopnice (mozgólépcső). V knjižni rejči v takšaj mejstaj namesto našoga j moremo nucati h: mačija — mačeha, oreji — orehi, greji — grehi.

Nakak bi zdaj leko pravo, kà je tau tarbej telko sé pa tá obračati, kak kakšo krmo na tranki?! Mi svoje lepau skučimo, pa gotovo. Tau je tō istina, depa z našim porabskim govorom si leko zgūčimo samo bole prausne dele. En količkaj čeden človek pa more novine pa knige tō šteti, pa radio poslušati, tv gledati. Malo se je knjižno slovenščino tō potrebno navčiti. Malo je tarbej v glavi prejkakapčiti, pa je že vredi. Namesto ništarne j-ne je tarbej nūcati h-ne, pa že knjižni jezik vōpride. Tak, kak dela napr. divdja reca tō. Gda po zraki leti, te perauti nūca, gda po zemlej odi, te noge, gda pa plava po vodej, te pa mejér (knjižno: mehur!) pa noge. Ga, ga, ga.

Ja, ja, ja (po naše) — ha, ha, ha (knjižno).

Fr. M.

težave šolstva, pomanjkanje učbenikov, priročnikov in ustreznega didaktičnega materiala ter odnos staršev do dvojezične vzgoje in izobraževanja.

Avtorica opozarja na nekatere posebnosti šolstva v Porabju, in sicer na velike razlike med lokalnim narečjem in slovenskim knjižnim jezikom, na šolski okoliš, ki ne ustreza ciljem jezikovnega izobraževanja.

V POGlavJU O KULTURNEM ŽIVLJENJU Slovencev v Porabju so prikazane značilnosti in možnosti manjšinske kulture v Porabju, ki je pretežno zasnovana na tradicionalnih vzorcih (negovanje izročil, folklorne in narodnih običajev), druge "nove kvalitete" izražanja kulturne in narodnostne identitete so preskromno razvite.

Glede razvitosti tiska v slovenskem jeziku avtorica ugotavlja, da je skromnejši po obsegu kot v začetku stoletja, ko so imeli v Porabju na voljo tisk iz Prekmurja. Prav tako tudi radijske in TV-oddaje (ki jih praktično

ni) ne zadovoljujejo želja in potreb slovenske manjšine v Porabju.

V BESEDILU JE POUČARJEN POMEN Cerkve pri ohranjanju slovenskega jezika in narodnostne skupnosti v Porabju, hkrati pa so navedena skrb zbujajoča dejstva, ki kažejo na postopen umik slovenskega jezika in cerkvenega življenja.

Pomen zagotovitve ekonomske enakopravnosti manjšine in predvidene načrte za odpravo zaostalosti pokrajine obravnava poglavje o gospodarskih razmerah in vprašanjih ohranjanja narodnosti.

V POGlavJU O POVEZOVANJU slovenske manjšine v Porabju z matičnim narodom so opisane vsebine in oblike obmejnega in meddržavnega sodelovanja, hkrati pa je opozorjeno na ovire pri sodelovanju z narodno matiko.

V sklepnih mislih so povzeta temeljna spoznanja študije in nakazane so temeljne usmeritve nove madžarske manjšinske politike.

MHK

Pri Talaberovih smo se lepau meli

Gda Števanovca tanjša pa deš prauto Varaša, na Židovskom bregi se vidita dva rama. Če si tu nej spoznani, ranč ne misliš, ka v ednom rami tu slovenska držina živé.

Kumaj je minaulo poldné, da sve s Silvo Eóry not sklonckale k Talaberovim (po domače Vičini). Vidle sve, da so oni te obredili obed. Obadvej sve tak mislile, ka gvúšno nedo radi, ka takšoga reda dražive držino. Nej je tak bilau. Vert Karel pa njegva žena, Trejza sta se razveselila.

Nej dugo pa je že domanjó vino stalo na staula pa smo si tak zgucavali, kak če bi vsigdar vkúp ojdli. Gda pitamo odkec so oni, kak so prišli sé na Židovo, nam vert etak guči: "10. oktobra 1963. smo se znosili na Židovo."

(Mislim, ka njim je tau velka stvar bila v njigvom življenji, če tak ginau znajo té datum.)

"Nej smo mogli tam na Verici ostati. Na Verici sva mela ram pa grünt, samo ka je živina vse vničila, nej sva mogla tadale tam ostati. Da sva se es znosila, sva šla delat. Dja sam v kosino fabriko úšo, Rejzi pa v ciglénca (opekaro). Dobro delo sam emo. Drugim sam vcuj pomago. Zdaj sam že 10 lejt v penziji. Gnesdén v fabritjaj — kak čújam — tu lagvo de. Ne morajo odati, ka napravijo. Kosina fabrika se je nikak vkúp pobrala. Tak sam čújo, ka do znauvič delali sable, motike, žage, lopate. Tau je tak norija bila, ka so ednoga reda enjali."

Vi ste z Verice. Odite kaj domau?

"Zdaj je dobro, ka zdaj z busom leko dem domau. Tuj par našoma rama stana bus, gorsedem, not v Varaš pa hajde, domau na Verico. Vseposvedik sam doma, na Verici, v Števanovca, v Andovca. Gda so na Verici granico oprejto meli, sam úšo v Čöpanca. Ranč sam pautni list nej emo. Dobro bi bilau, če bi se té granice oprle. Dosta lúdi žlato ma tam, pa bi nalétja vkúp ojdli. Po dugi lejtaj sam samo 1980. leta odo ta prejk, gda mi je šogorca mrla. Rad sam, ka zdaj znauvič začnejo opirati granice."

Vertinja Rejza potrplivo poslušajo nas, videti, da bi oni tu dosta vse kaj nam prajli.

"Dja sam delala v ciglen-

caj pa dugo v židanoj fabritji. Sploj sam rada delala. Rada sam bila z lústvom."

Kak je pa zdaj, da ste v penzijo prišli?

"Zdaj je ležejše, ka zdaj

samo doma delam. Prvin sam pa v fabritji pa doma tu mogla delati. Mava ednoga sina. On je nej doma, pred lejtami je odišo v tujino. Zdaj živé v Austriji, v Beča. Večkrat pride domau.

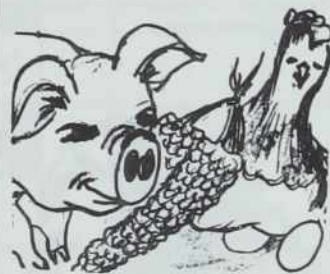
Tačas, ka sva dva, nama je dobro. Tuj na Židova tu dosta padašov mava, vkúp odimo, si prpovejdamo. Zdaj bi dobro bilau v fabriko ojditi. Bus zdaj tuj par našoma rama stana. Gda sva pa müva ojdla, te sva mogla z biciklinom ojditi. Dosta žmetnoče sva mela. 1980. leta je strašno bilau. Sestra, šogor sta tak nepričakano mrla, tak moram prajti tragično."

Kaj poslušate slovenski radio, štete slovenske novine?

"Radio napona poslušamo. Sploj radi poslušamo čestitke. Velko veselje nas je zopojdlo, da so nam Porabje naprej plačali. Sploj radi štemo te novine. Pred tistim sam večkrat kúpila, ali dobila pa sam rada štejla."

Samo eštja telko ostane-mo, ka si gor napišamo tiste atrejše, što so na Židova Slovenci. Nega nas dosta. Od sakšoga štjémo znati.

I. Barber

DOBRI TANAČI

Ka je dobro vedeti od domanje živine?

Tisti lúdje, steri že dugo majo doma živino, znajo ka je živina skurok tak kak človek. Mora red meti pa moreš dosta vedeti, če štješ, ka se ti spleča držati. Gez bi vam rad dau nisterne tanače (nasvete). Mislim, tistim do tanači najbola potrebni, steri eštja nejmajo prakso, kak trbej živino skrmiti.

Začnimo s svinjami! Rad bi vam napiso, kak morate pršičke kúpiti, gde je morate pa kak držati, kak je morete krmiti.

V Porabji je nej velka šega čoko držati. Lúdjé največkrat v Krmedini kúpújejo pravce, večkrat se zgodi, ka pripelejo v ves pravce na odajo. Dobro bi bilau, če bi vsakšo leto od ednoga gazdana kúpili pravce, če ste bili z njimi zadovolni.

Najoprvin moramo skončati (se odločiti), kak velke pravce štjémo kúpiti. Sploj male pravce ne kúpújmo, sploj pa te nej, če je eštja mrzlo. Furt pitajmo, gda so pravci odstavlani bili. Najbaukše, če kupimo 10-12 tjednov stare, steri so že 2-3 tjedna odstavlani. Leko vekše tu kúpimo, če nam je bukša kusta pa če mo je mogli redno domau sprajti.

Kak si morate odabrati pršičke na senja? Furt od takšoga gazdana kúpíte, steri navekše gnatje (enake) pršičke ma, kak na dužino, kak na zmečavo. Takša ne kúpújte, steri so vkúper na odajo, dapa eden je dosti vekši ali menkši od drugoga. Če nisterni tak odavajo, ka je eden velki,

drugi mali, eden etakše farbe, drugi takše, nisterni so frištji, nisterni pa nej, od tistoga ne kúpújte. Gvúšno, ka so tiste z več mestaj vkúp pobrali, so je vkúp pistili, gazda sam ne vej, ka njim trbej polagati ali kakši beteg so meli pa tak tadale.

Oči zdravoga pršička so žive, kosminja ma je svejklo pa gladko, rep pa zafrčanoga ma pa je frišek. Če ga zgrabiš, se fejest brani, štje ti vujdti. Nigdar ne kúpíte "žalostnoga" z razkopani kosminjami. Betežen pršiček leži od padašov vkraj potegnano. Če kaužo grbano ma pa se misi, kauža ma je žuta-ridjava, te srab ma. Tau najbola na šinjaki (tilniku) pa na nogaj leko vpamet zema-mo. No, takše pršičke tu ne kúpújte! Tau dobro moremo vedati pa si zamerhati, ka z lagvoga pršička nigdar nede dobra svinja. Zatok pa ne smejo šanalivati malo več pejnaz dati za dobre pršičke. Lagvi pršiček ali nede dobro djo, ali de pa samo polaganja zapravlo, nede ma na asek.

Nigdar ne pozabite opitati, gda kúpíte pršičke, ka so dotejgamau dobili za polaganja. Tau je trno potrebno pitati zatok, ka mi tu moramo tadale tau davati za polaganja.

Gda je kúpimo pa vöplačamo, položimo je v z retkoga platna zašitoga žakeo. Leko je dejamo not v auto, dapa tak, ka jim malo moramo luft pistiti. Gda je domau prpelate, je včasín zaprejtí glejv (svinjak) dejte, sploj pa te če so zašficani, aj se ne razledijo. Za pau vöre njim mlačno vodau dajte, djesti pa samo za par vör.

Dr. Žolt Talaber

... DO MADŽARSKE

SREČANJE S POSLANCEM

11. aprila se je Béla Mézaros, poslanec volilnega okrožja, kamor spada tudi slovensko Porabje, srečal s svojimi volilci. Na Dolnjem Seniku se je zbralo precej ljudi in razvila se je živahna razprava. Ljudi, predvsem kmetovalce skrbi, da parlament še zmeraj ni sprejel zakona o lovu oziroma gozdovih. Kot je povedal poslanec, ki je tudi sam gozdni inženir, je na Madžarskem tačas trikrat več divjadi kot bi bilo normalno za neko območje, v Porabju pa šestkrat.

KAJ STORITI ZA GOSPODARSKI DVIG PORABJA?

Predsednika Gospodarske zbornice Slovenije in Pomurja sta pred nedavnim obiskala Zvezo Slovencev v Monoštru. Pogovarjali so se o gospodarskem položaju Porabja. Dogovorili so se, da bodo jeseni organizirali v Porabju srečanje gospodarstvenikov iz Slovenije, Avstrije in Italije (predvsem slovenskih). Na Madžarskem je vedno večje zanimanje za sodelovanje s slovenskimi podjetji. Predstavniki Tovarne kos in d.d. DUNA-HOLDING so seznanili gosta s svojimi stališči in ju zaprosili za posredovanja.

NARODNOSTNA KONFERENCA V BÉKÉSCSABI

3. in 4. aprila je bila v Békéscsabi mednarodna narodnostna konferenca, na kateri je sodeloval tudi predsednik Republike Madžarske. Organizirala jo je stranka Mladih demokratov (FIDESZ). Konferenca so se udeležili tudi Madžari iz zamejstva, tako iz Romunije, Ukrajine, Srbije, Hrvaške, Slovaške in Slovenije. Konferenca ni bila odprtega tipa, navzoči so bili samo strokovnjaki. Povabljeni so predstavili stanje svoje narodnostne skupnosti. O položaju manjšin na Madžarskem je govoril predstavnik Narodnostne okrogle mize. Strokovnjaki so predlagali, naj se ustanovi Srednjeevropski manjšinski forum, kamor bi pošiljale narodnosti in različne etnične skupine svoje načrte ter predloge za reševanje skupnih problemov.

ŠTO JE BIO JOŽEF SAKOVIČ?

Na dolnjesejniškem grobišču (cintori) je grob s kamenitim spomenikom na šterom vogrski piše, da tam počiva telo Jožefa Sakoviča, ki se je naródo 2. februara 1874 v Vadarcih na Goričkom (jürjanska fara), mro pa 22. septembra 1930 na Gorenjem Seniki. Ešče zdaj pomnim, ka so moja pokojna mama (pa ešče niki farniki iz Törnischča) šli brezi potnega lista pokojnomi na sprévod, jaz sem jih pa čakao nindri v šumi pri Trdkovi, da so prišli nazaj. Čuvam karto (razglédnico) v farbaj lepe beltinške cérkve, na štero je kaplan Sakovič napisao: Domovina mili kraj! — pa poslao mojoj mami med leti 1906 in 1908.

Jožef Sakovič je opravo gimnazijo pa bogoslovje v Somboteli, bistra glava je bio, to že kažejo žive oči pa odločno držanje glavé na sliki. Za dúhovnika je bio posvečeni 1899, kaplan v prvih štirih letih v šestih krajéh: Pápóc, Zalaegerszeg, Rohonc, Črenšovci, Tótszentmárton. Te je prišao na Tišino, gde je bio plebanoš, dekan (ešpereš), šolski nadzornik i častni kanonik — dr. Franc Ivanocy. Té "oča vogrskih Slovincov", kak so ga zvali, je prišo kak profesor sombotelskoga seminischča 1899 za veškoga plebanoša, če glih se njemi je obetala pot do púšpekovske čésti. Tú je z mladimi dúhovniki bráno svoje lúdstvo, ki so ga steli povogrščiti, pisao v sombotelske nóvine, da smo ne "vend", liki "szlovén" — Slovenci. Širio je slovenske mohorkse knige po faraj Slovenske krajine, od 1904 pa s pomočniki pošilao med lúdstvo Kalendar Srcá Jezušovoga (do 1944). Njegovi vučenicke so 1904. začnoli pisati mesečnik Marijin list (do 1941) v decembri 1913. pa tjednik Nóvine (do aprila 1941.) — od zdaj vse s slovenskimi literami. Vse to so vdáblali túdi v porabskih vesnicaj pa poiščite, zagotovo ešče kaj najdete!

Pri dr. Ivanocyji je postano Sakovič ešče bole vrelí slovenski narodnjak, kak je že bio v bogoslovji s svojimi prijatelji, pisao je túdi on v slovenski kalendar pa liste. 1905. so ga

poslali za upravitela fare v Bándol, 1906. v Beltince, 1909. za kratek čas na Cankovo pa isto leto na Dolenji Senik, gde je ostano do 1913. Te prišao v Turnišče za plebánuša, gde je ostao do 1928, gda je zapústo Prekmurje zavolo nerazumevanja cerkvene oblasti za njegove žele. Naselo se je na svojem že

poznanom Dolenjem Seniki, gde ga je njegov beteg—rak na jeziki — skoro vničo. Prišao je za drugim slovensko čútečim dúhovnikom — Mirkom Lenaršičom. Stanúvao je pri trgovci Alojzi Reiniki, šteroga žena njemi je v težkom časi dvorila z velkov lúbeznijov. Oba sta preminola v taborišči. Sakovič je imeo knige, kakših dnes nemate v Porabji. Sakovič je ne samo záto pomemben za Porabje, ar je bio zadnji slovenski dúhovnik na Dolenjem Seniki, liki je njegovo delo velkoga pomena za vse Slovence med Mürov i Rábov. Že 1904. je v Radgoni bila na svetlo dana **Kniga molitvena**, štero je napisao Miklóš Kúzmícz z naslovom: Knjiga molitvena, v-steroj sze nahájajo rázlocsne ponizne molitvi, z-dvojím pridavekom, na haszek szlovenskoga národa sz-pobošnim sztroskom niki plemenitih dobrocsinitelov na szvetloszt dána. Stampána, v-Soproni pri Siess Jósef Jánosu vu leti 1783. — Sakovič jo je predelao, jezík modrnizerao pa poskrbo, da so jo znova natisnoli 1909, 1910, 1914 (brez njegovoga imena), po njegovoj smrti pa v nemškom Winterbergi 1931 i v Pešti 1941. Sakovičova prva izdaja ima podnaslov: "Popravljená stara slovenska "Kniga molitvena" . . . najde se: V Radgonji pri Semlitsch Ferenci", strani 368. Drugo izdajo je založo Ernő Balkányi v Lendavi i Soboti, tretjo i štrto Semlitschova vdova, vse imajo zapisano "stara slovenska" pa lúdjé so jo tak túdi zvali i to knigo najraj imeli. Dokaz za to je njenih 26 izdanj, ka je ne dosegnola leka nedna slovenska kniga.

Sakovič je túdi priredo Kúz-

míčovó knigo **Szvėti evangyelio-mi** (1780), v Radgoni 1906, iz štere so čteli dúhovniki duga leta po vseh naših cerkváj. Prirédo je túdi **Katoličanski katekizmus** z glávniimi zgodbami biblije za šoláre I.—II. rázreda (vódála Družba sv. Števana v Pesti 1907, 1909) Pisao je ne samo v prekmurske liste, túdi v Naše Novine, stere so vóđávali ništerni mlajši dúhovniki 1926 v Lendavi, 29 števík i zagovarjao potrebe pa posebnosti lúdstva v Prekmurji. Pisao je túdi v ljubljanskoga Slovincu pa v peštanski Alkotmány — to morate vi tam raziskati, ár o tom nika ne vemo. Opitajte stare lúdi, ka ešče pomnijo od Sakoviča, ki si je zaslužó s svojim trúdom za nase slovéntvo časten spomin. Čuvajte njegov grob, povejte mlájšom, što je bio té mož.

Vilko Novak

NAŠE PESMI (22)

LUBI MOJ SE POTOLAŽI

*Lubi moj se potolaži,
pa daj moj lub nazaj,
kda lúbezen spet se vrne,
kak bilo je nigdar.*

*Ka sam rekel, sam že rekel,
tebe lúbim li samo,
tebe več nemo pogledal,
za lúbezen ne prašal.*

*Spomni se na tiste čase,
da sva múva vkúp bilá,
v ladnoj senci sva sedela,
zlate čase živala.*

Gorenji Sinik
— mkm —

POVZDIGNJEN V MANDARINA

SLOVENSKI MISIJONAR NA KITAJSKEM

Pred kratkim je v županijski in škofijski knjižnici ter v Muzeju Savaria v Sombotelu raziskoval dr. Zmago Šmitek, izredni profesor na oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete v Ljubljani. Z njim sem se pogovarjal pred njegovo vrnitvijo v Slovenijo in ga povprašal najprej o namenu nekajdnevnega "študijskega potovanja".

— Z muzejem v Sombotelu imamo že utečene stike, prav tako smo že večkrat obiskali Porabje. Zanimajo nas različne stvari. Bodisi način življenja porabskih vasi ali pa kot tokrat: biblioteke v Sombotelu. Ugotovili smo namreč, da je za nas tudi madžarska literatura zanimiva, saj je Prekmurje — torej dobršen del slovenskega ozemlja — nekoč spadalo v madžarsko državo, v madžarski kulturni krog.

— Kaj vas je tokrat konkretno zanimalo?

— Jaz osebno se zanimam za stike Slovincov s tujimi kulturami. Ne samo z okoliškimi, ampak predvsem s tistimi zunaj Evrope. Kot je znano, smo Slovenci več sto let mejili na turški imperij, saj je bila v bližini naših krajev vojna krajina. Srečevali pa smo se tudi s Huni, to so tiste zgodbe o Atili, znane tudi v Prekmurju. Potem je veliko naših ljudi odhajalo v Ameriko, Avstralijo itd. Mene je zanimalo tokrat delo nekega slovenskega misijonarja iz 18. stoletja, ki je odšel na Kitajsko in delal v Pekingu kot dvorni astronom. Njegova pisma imamo v Arhivu Slovenije v Ljubljani. Nekaj teh pisem pa je pred dobrimi dvesto leti dobil v roke na še nepojasnjen način madžarski jezuit

György Pray in jih objavil v eni od svojih knjig. Njegova dela je v naših knjižnicah zelo težko dobiti. Celó na Dunaju nimajo vseh. Zato pa sem v škofijski biblioteki v Sombotelu našel kar lepo število spisov.

/Madžarski jezuit György Pray (1723-1801) je po razpusitvi reda postal vodja Univerzitetne knjižnice v Budi. On je odkril t.i. Pogrebni govor (Hallotti beszéd), ki ni samo najstarejše izpričano besedilo v madžarščini, temveč najstarejši tekst vseh ugrofinskih jezikov iz obdobja 1192-95. — op. ur./

— Za katerega slovenskega misijonarja pa gre?
— To je Avguštin Hallerstein

iz plemiške rodbine, ki je prebivala v Mengšu blizu Ljubljane. Tam je graščina te rodbine, ki je dala veliko pomembnih mož za slovensko zgodovino. Sicer pa je Hallerstein I. 1735 odšel kot misijonar na Kitajsko. Med potjo se je ustavil v Macau, kjer je naredil zemljevid mesta in okolice. Na cesarskem dvoru v Pekingu je postal I. 1746 predstojnik matematičnega kolegija. Kot rečeno, bil je dvorni astronom in za številne zasluge je bil povzdignjen v mandarina. Kartiral je Mandžurijo. Poleg astronomskih del je zapustil več naravoslovnih in etnoloških zapisov o takratni Kitajski.

— Kaj pa je bila druga vaša naloga v teh nekaj dneh?

— Zbrati podatke o Avgustu Zichyju, ki je bil pripadnik madžarske plemiške rodbine, sicer rojen na Dunaju sredi prejšnjega stoletja. Njegovo bivališče, njegova rezidenca pa je bila v Beltincih. In tam še vedno stoji grad, ki je bil ob koncu druge vojne izropan, ko je tja prišla Rdeča armada. Domnevamo, da je bilo v tem gradu veliko zanimivega inventarja. Nas etnologe predvsem zanimajo etnološke zbirke, ki jih je grof verjetno imel, ker je sredi prejšnjega stoletja potoval na Kitajsko in se potem prek Mongolije in Sibirije vračal v Evropo. No in nekaj podatkov o njegovem življenju, o delih, ki jih je napisal o tem svojem potovanju, smo našli tudi v sombotelski muzejski knjižnici.

Francek Mukič

SPOZNAVALI SMO SE S SLOVENIJO

Sreda. Ura je šest. Zbiramo se učenci 7. in 8. razreda monoštrske 2. osnovne šole, ki se učimo slovenščino. Čakamo šolski avtobus, da se bomo odpeljali v Slovenijo. Potovanje nam je omogočila Slovenija po zaslugi našega lektorja Janeza Kerčmarja. Avtobus je končno prispel. Vstopili smo vanj, spremljali so nas še malo zaspani učitelji. Ker smo bili vsi zaspani, razpoloženje ni bilo na vrhuncu. Najprej smo se peljali prek mejnega prehoda v Dolgi vasi do Lendave. Tukaj smo si ogledali osnovno šolo, potem so nas gostitelji povabili na zajtrk. Po zajtrku smo se še nekaj časa spoznavali s tamkajšnjimi učenci in okolico. Po tem smo že s polnim trebuhom nadaljevali pot v murskosoboško mlekarno. Naši učitelji so se počasi zbudili. V mlekarni smo si ogledali proizvodnjo mlečnih izdelkov. Pogostili so nas, nekatere izdelke smo lahko vzeli domov. Nadaljevali smo pot v Radence, kjer smo si ogledali polnilnico osvežilnih pijač. Po pokušnji pijač smo si ogledali znamenitosti kraja. Okrog poldneva smo prišli v Gornjo Radgono. Kosilo smo imeli v zelo lepi gostilni. Pot nas je vodila v Maribor, kjer smo nakupovali. Ko smo se sprot zbrali, smo šli proti glavnemu cilju, proti Pohorju. Gondola nas je peljala na hrib. Razgled je bil enkrat. Celu uro smo bili na 1200 metrov visokem hribu. Najprej smo se veselo kepali. Ko smo se tega naveličali, smo

občudovali prekrasno pokrajino. Zelo hitro je minila ta ura. Ob vrnitvi je bilo razpoloženje že boljše kot zjutraj. Iz avtobusa se je slišalo glasno petje pa še hruljenje "enega medveda". Domov smo se vračali prek Avstrije, ko se je z avtobusom zgodila majhna nesreča. A ker se naš šofer dobro spozna na avtobus, je kar hitro popravil napako. Zvečer ob 11.00 smo prišli domov, naslednji dan smo pa vseeno morali v šolo. To pa nam ni bilo tako všeč kot zanimiva ekskurzija.

Richard Domjan
OŠ Monošter

MOJA PUNČKA

Moji punčki sem dala ime Maja. Zelo velika je. Ima lepe oči, ki jih lahko odpira in zapira. Danes sem ji oblekla rdeče žabice, belo-rdečo kapico, bel slinček in rumeno-modro-rdeče copatke. Mojo Majo imam zelo rada. Ko grem spat, ji zapojem pesmico. Mamici sem rekla, naj speče torto ali pecivo, ko bo imela Maja rojstni dan.

Anastazija Bajzek, 3. r.
OŠ Gornji Senik

VEŠ - VEM

ČEBELA IN NJEN PIK

V svetu ni največ ugrizov s strupom, ki ga povzročajo kače. Največ je strupenih pikov majhnih žuželk, in to kožokrilcev. To pa so čebele, ose, sršeni, čmrlji, pa tudi nekatere mravlje.

Namenjeno je zgolj obrambi. Zelo čebel delavk ima neke vrste kaveljčke in zaradi njih po piku ostane v človeški koži. Z želom pa se iz čebele iztrga tudi preostali del strupenega sestava. Zara-

Strokovnjaki pravijo, da imajo kožokrilci sorazmerno veliko možganskih vzlovov, kar prav gotovo pomeni, da to niso "zelo neumne" živalce. Možgane prav gotovo potrebujejo, saj jih večina živi v višje organiziranih združbah, v katerih nagonске reakcije uravnavajo njihovo skupno življenje. Veliko kožokrilcev se hrani s sladkornimi sokovi raznih rastlinskih cvetov. Mnoge jih tudi zelo skrbno zbirajo skupno s cvetnim prahom. Družina čebel zajema v Evropi več kot štirideset rodov, to pa je že skoraj več kot 1000 vrst. Med vsemi temi je najbolj znana prav domača čebela. To že veste, da čebeljo družino sestavljajo samci troti, delavke in matica. Želo imajo samice.

di take hude telesne poškodbe čebela po piku pogine.

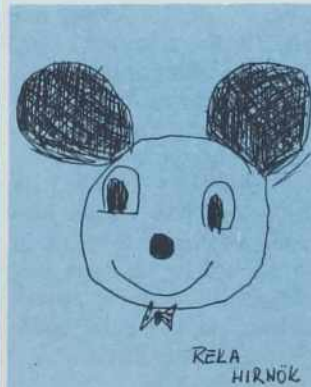
Poleg domače čebele poznamo še tri druge vrste čebel, ki so medonosne. Doma so v južni Aziji, od tam naj bi bila tudi naša domača čebela. Poleg nje pa živi v Evropi tudi nekaj samotarskih čebel. Med velikim številom teh čebel lahko omenimo vsaj peščene čebele, vitke čebele, žagoroške, znosce itd.

Strupeni aparat je pri pikajočih žuželkah sestavljen iz dveh žlez. Ena izloča dokaj kiseli, druga pa bazičen strup. Strupeni aparat pa ima še zbiralni mešiček in seveda želo.

Strupi kožokrilcev se ne razlikujejo samo po sestavi, ampak tudi po količini. Čebela ima v svojem strupenem aparatu—organu komaj 0,6 mg (1mg = 1/1000 g) strupa, sršen pa že skoraj 1g.

Na pichenem mestu se pokaže večje ali manjše vnetje. Piki kožokrilcev so lahko nevarni (čebela, osa, sršen) predvsem pri ljudeh, ki so preobčutljivi na posamezne sestavine žuželkega strupa.

Čebelji strup uporabljajo ponekod tudi v terapevtske namene. Koristi predvsem pri različnih revmatskih obolenjih, poškodbah mišic, pa tudi vnetjih živev.

RELA HIRNÖK

DRAGI OTROCI:
REŠITVE POŠLJITE DO 8. maja v uredništvo časopisa /Monošter, p.p. 77/.

NIKA ZA SMEJ

RECEPTI

KUKARČNE JESTVINE

Od kukarčne mele (koruzne moke) mi na misli pride, kak so v našom mlini prva melo mli. Celi mlin je deno (dišal) od kukarčne mele. Melo so samo od domače kukarce (8 radate) mli. Prva kak so go v mlin pripelali, so go v peči posili. Gda sam mala bila, rada sam se v mlini zadržavala. Gda so kukarčno melo mli, sam si vzela v prgiške in sam go jela. Kukarčna mela se zdaj tú dobi, leko kujete, pečete z njé vse kaj.

KUKARČIN ŠTERC

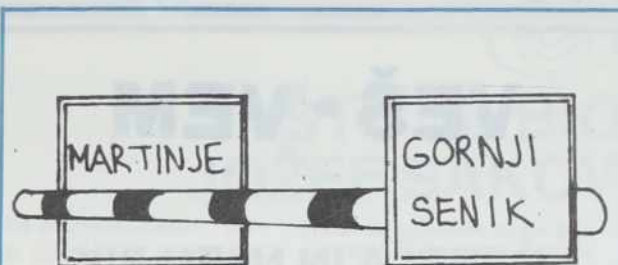
2 jajce razgraužamo, vcüvlejšemo 1 liter segnjeno-ga mlejka. V tau damo 1 deci olina ali žira (masti), malo soli, pa telko kukarčne mele, ka testau malo gostejšo grata, kak da palačinte delamo. V vönamazani tepsí vlejšemo na 1,5 cm ténki. Vrkaj leko gorzrežemo jabke ali potrosimo s cverkami. Lehko brez vsega spečemo. Komi se vidi, leko pocukra, gda jej. Toplo mora jesti, mrzlo več nej dobro.

RAJI KUKARČIN ŠTERC

2-3 jajce razgraužamo. 0,5 litra sladkoga mlejka vcüvlejšemo. Nüt zgraužamo melo ali griz, 1 dl maščave, 2 dkg drože, (kvasa) stere smo v cukranoj mlejki dali nalateti. Testau mora biti tak gausto kak če bi za palačinte grauzali. Gda se gene, vlejšemo v edno dobro namazano laboško i spečemo. Če je gotovo, razrežemo kak torto. Toplo jejmo vcü k mlejki ali mlejčnomi kafeji.

Dober tek!

H. Čabai

DEZINFORMACIJE

Od takrat je minilo 512 dni, mejnega prehoda pa še ni. Iz neuradnih virov smo zvedeli, da sta konec oktobra leta 1990 predsednika Madžarske in Slovenije prestopila državno mejo pri Gornjem Seniku.

Od takrat je minilo 512 dni, mejnega prehoda pa še ni.

RAZŠIRJENA SEJA PREDSIEDSTVA

Na začetku aprila je vodstvo Zveze Slovencev sklicalo razširjeno sejo predsedstva. Udeležencem so predstavniki zveze poročali o delu in načrtih omenjene organizacije.

"Ko ste nas 27. oktobra 1990 izvolili za funkcionarje zveze, smo obljubili, da bomo delali v prid porabskim Slovincem in smo vas prosili za pomoč. Bilo nam je jasno, da smo prevzeli zelo odgovorno in težko nalogo. Vedeli smo, da bomo deležni tako pohvale kot kritike," je poudaril predsednik zveze.

Razpravljalci so ob tem, da so priznali delo zveze, opozorili na nekatera področja, na katerih bi bilo potrebno v prihodnje več narediti. To sta šolstvo in gospodarstvo. Na področju vzgoje

gospodarsko nerazvito. To se sedaj maščuje, kajti množična industrija je v krizi (tovarna svile je v stečaju, tovarna kos je zgubila del trga). Nova tovarna OPEL ne rešuje problema nezapos-

in izobraževanja bo treba posvetiti največ pozornosti otroškim vrtcem. Vzgojiteljicam je treba strokovno pomagati. Sodelavci zveze so obljubili, da bodo jeseni organizirali jezikovni tečaj za vzgojiteljice oz. so pripravljani tudi finančno pomagati vrtcem. Na področju osnovnošolskega izobraževanja je treba počakati nov učni načrt in na podlagi tega pripraviti učbenike. V gimnaziji bi bilo potrebno doseči, da bi bil maturitetni predmet tudi slovenščina.

Porabje je bilo zmeraj

lenosti. V Porabju to pomeni predvsem žensko delavno silo (tkalke v tovarni svile). Zato so člani predsedstva zaprosili zvezo, naj poskusi storiti nekaj za reševanja tega problema.

Navzoči so poudarili, da se vedno bolj pozna navzočnost zveze v Porabju, in to ne le tako, da zveza tudi finančno podpira dobra prizadevanja. Dobra, spodbudna beseda velikokrat več zaleže kot denar.

RANČ JE NEJ TAK NAURI...

V edno malo ves je na pošto prišlo edno pismo, pa je tau bilau za atrejs gor napisano: "Tistomi človeki, steri je v vesí najbola nauri."

Eden cajt se je po pošti vlačilo tau pismo, ništje je nej sto prejkvzeti. Eden parvar si je pa nika zmislo pa dé na pošto. Prosi tau pismo. Etak pravi: "Dja pa ne maram, če do me za najnorejšoga držali, dajte mi es tau pismo, najgeri sam, ka v pismi djesta."

Poštar ma da pismo, on go pa gorvtrgna. Skurok vküpspadna, da v pismi najde za dosta pejnaz valaun ček pa eden mali papirček, na sterom je napisano:

"Človek, vi ste ranč nej tak nauri kak mislite."

BICIKLIN

Naš Robi že v ausmi klas odi, že se prpravlja, gdé de

se včijo dale. Oča pa mati bi radiva bila, če bi se njema lepau pršiko 8. klas, ka bi ležejše üšo dale v kakšno šaulo. Gda se je šaulsko leto začnilo, oča etak pravi našomi Robini: "Robi, če boš poletno spričevalo (félévi bizonyitvány) dobroga emo, kúpimo ti športno kolo (sportkerékpárt).

Robi se je včijo, kak ne vem ka. Sé je prišlo pau leta pa je on grato najbaukši. Oča pa mati sta ga povalila pa hajde, v Varaš po biciklin.

Robi je tak rad bijo, ka je ka nej znau od radosti. Potomtoga se je pa napona vozo kak somar. Prišlo je konec leta pa je skurok bukno. Oča ga zdaj naprejvzema pa ma etak pravi: "Leko te je sram, ka tebi ne smejmo zavüpati. Tak si pravo, če boš emo biciklin, boš se včijo pa nikša navola nede s teov. Ka si pa delo v tauj pau leti, ka si se nej včijo?" Naš Robi pa zdaj etak pravi: "Navčijo sam se z biciklinom voziti."

ZAVAROVALNICA TRIGLAV, d.d.
OBMOČNA ENOTA MURSKA SOBOTA

TRADICIJA
IN DOBER POSLOVNI ODNOS

Že dobra štiri desetletja spremljamo v deželi ob Muri življenje in delo naših ljudi. Upoštevamo poslovne vrednote, partnerstvo, aktivno spremljamo življenje in se mu prilagajamo. Uspešno sodelujemo pri odpravljanju težav podjetij in občanov, ki jim je bila ogrožena gospodarska in osebna varnost. Pravno naložbeno in davčno svetujemo zastoj in vam pomagamo uresničiti vaše poslovne cilje.

VESELI SMO, DA VAS LAHKO POZDRAVIMO
V NAŠI NOVI POSLOVNI ZGRADBI
NA LENDAVSKI 5 V MURSKI SOBOTI

OBIŠČITE NAS. ZAVAROVANJE JE OPRAVEK.
KI JE LAHKO OBENEM UGODNA PRILožNOST!

- Ponujamo ugodnosti pri plačilu vseh vrst premoženjskih zavarovanj:
 - 20% popust pri takojšnjem plačilu
 - 10% popust pri dveh zaporednih obrokih
 - 5% popust pri treh zap. mesečnih obrokih
 - štirje zaporedni mesečni obroki - brez obresti
- Zavarovanje lahko sklenete in prijavite škodo tudi popoln dan do 19.00, med tednom in v soboto do 13.00.

PORABJE

ČASOPIS ZVEZE
SLOVENCEV NA
MADZARSKEM

Izhaja vsak drugi četrtek
Glavna in odgovorna
urednica **Marijana Sukič**
Naslov uredništva: H-9970
Monošter, Deak Ferenc
út17.,
p. p. 77, tel.: 94/80-767
Cena:
posamezna številka 10
forintov oz. SLT, celoletna
naročnina 260 forintov oz.
SLT
Tisk: SOLIDARNOST,
Arhitekta Novaka 4,
69000 Murska Sobota,
Slovenija
Nenaročenih rokopisov in
fotografij ne vračamo